

ISSN 1392-7450 (Print), ISSN 2335-8785 (Online)
[http://dx.doi.org/10.7220/2335-8785.51\(79\)](http://dx.doi.org/10.7220/2335-8785.51(79))

**Ephemerides Sacrarum Disciplinarum
Theologicae Facultatis in Universitate Vytauti Magni**
Faculty of Theology at Vytautas Magnus University

S O T E R

**Religijos mokslo žurnalas
Journal of Religious Science**

51(79)

**Eina nuo 1924 metų
Since 1924**

Teologija ir filosofija
Liturgika
Bažnyčios istorija
Bažnytinė teisė ir Bažnyčios socialinis mokymas
Krikščioniškoji kultūra ir religijotyra
Krikščioniškoji pedagogika ir psichologija
Archyvai. Šaltiniai

VYTAUTO DIDŽIOJO
UNIVERSITETAS

VERSUS AUREUS

2014

Redakcinė kolegija

Pirmininkas

prel. prof. dr. (HP) Vytautas Steponas Vaičiūnas (VDU, teologija)

Pirmininko pavaduotojas

prof. habil. dr. Alfonsas Motuzas (VDU, etnologija)

Nariai

Tarptautinė redakcinė kolegija

mons. prof. habil. dr. Piero Coda (Romos popiežiškasis Laterano universitetas, teologija)
prel. prof. habil. dr. Henryk Misztal (Liublino katalikiškasis Jono Pauliaus II universitetas, bažnytinė teisė)
kan. prof. habil. dr. Marek Chmielewski (Liublino katalikiškasis Jono Pauliaus II universitetas, teologija)
kun. prof. habil. dr. Jan Perszon (Torunės Mikalojaus Koperniko universitetas, teologija)
kun. prof. habil. dr. Piotr Stanisz (Liublino katalikiškasis Jono Pauliaus II universitetas, teisė)
kun. prof. habil. dr. Ryszard Szytchmiler (Varmijos Mozūrų universitetas, teisė)
prof. dr. Anita Stašulāne (Daugpilio universitetas, teologija)
prof. Algis Mickūnas (Ohajo universitetas, JAV, filosofija)
kun. prof. Vidas Balčius (Romos popiežiškasis Urbono universitetas, teologija)
doc. dr. Susan K. Roll (Kristaus Karaliaus seminarija, JAV, teologija)
kun. habil. dr. Józef Lupiński (Varšuvos kardinolo Stepono Višinskio universitetas, teologija)
kun. habil. dr. Waldemar Żurek (Liublino katalikiškasis Jono Pauliaus II universitetas, Bažnyčios istorija)

Regioninė redakcinė kolegija

prof. habil. dr. Antanas Tyla (LMA, istorija)
prof. habil. dr. Algirdas Gaižutis (LEU, filosofija)
kun. prof. dr. (HP) Kazimieras Meilius (MRU, teisė)
prof. habil. dr. Stasys Vaitekūnas (KU, socialinė geografija)
prof. habil. dr. Romualdas Apanavičius (VDU, etnologija)
kun. prof. dr. (HP) Romualdas Dulskis (VDU, teologija)
kun. prof. dr. (HP) Andrius Narbekovas (VDU, teologija)
mons. prof. dr. (HP) Arvydas Ramonas (KU, teologija)
kan. prof. dr. (HP) Kęstutis Žemaitis (VDU, teologija)
prof. dr. (HP) Jonas Juškevičius (MRU, teisė)
prof. dr. Birutė Obelenienė (VDU, edukologija)
prof. dr. Albinas Plėšnys (VU, filosofija)
kun. doc. dr. Saulius Rumšas OP (LEU, teologija)
doc. dr. Irena Eglė Laumenskaitė (Vilniaus šv. Juozapo kunigų seminarija, sociologija)
doc. dr. Agnė Širinskienė (MRU, teologija)
doc. dr. Benas Ulevičius (VDU, teologija)

Mokslinis žurnalas buvo leidžiamas Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos-filosofijos fakultete nuo 1924 m. ir atkurtas 1999 m. Katalikų teologijos fakulteto Vytauto Didžiojo universitete.

Per metus išleidžiami 4 numeriai. Straipsniai spausdinami lietuvių, anglų, vokiečių, prancūzų, italų, lenkų ir rusų kalbomis.

Žurnalą kuruoja Katalikų teologijos fakulteto Vytauto Didžiojo universitete Didysis Kancleris – arkivyskupas metropolitas Sigitas Tamkevičius SJ.

Žurnalas referuojamas:

- Centrinės ir Rytų Europos virtualios bibliotekos (CEEOL) duomenų bazėje. <http://www.ceeol.com>
- Filosofijos mokslų informacijos centro duomenų (The Philosopher's Index) bazėje. <http://www.philinfo.org>
- Atvirojo prieigos žurnalų duomenų bazėje (DOAJ). <http://www.doaj.org/>
- Lietuvos mokslo ir studijų elektroninių dokumentų informacinės sistemos (eLABa) duomenų bazėje. <http://aleph.library.lt>

Redakcijos adresas

Gimnazijos g. 7, LT-44260 Kaunas, Lietuva,

Tel. (+370 37) 32 24 06, faks. (+370 37) 32 34 77, el. paštas soter@ktf.vdu.lt

Puslapis internete

<http://soter.vdu.lt>

Turinys

Soter Nr. 51 (79)

Teologija ir filosofija

<i>Algirdas GAIŽUTIS</i> . ARKIVYSKUPAS MEČISLOVAS REINYS – NEOTOMISTINĖS FILOSOFIJOS PRADININKAS LIETUVOJE	7
<i>Nerijus PIPIRAS, Kęstutis ŽEMAITIS</i> . PASTORACINIO DARBO KRYPTYS ARKIVYSKUPŲ MEČISLOVO REINIO STUDIJOJE „RASIZMO PROBLEMA“	15

Bažnyčios istorija

<i>Artūras GRICKEVIČIUS, Indrė VITKUVIENĖ</i> . LIETUVIŲ TAUTINĖS KATALIKŲ BAŽNYČIOS ŠV. MIŠIŲ LITURGIJOS BRUOŽAI	27
<i>Aldona VASILIAUSKIENĖ</i> . ARKIVYSKUPAS MEČISLOVAS REINYS TAUTŲ ATMINTYJE: PILIGRIMŲ KELIAS	43

Krikščioniškoji kultūra ir religijotyra

<i>Eglė ŠEDUIKYTĖ-KORIENĖ</i> . DAUGIAPLANĖ KATALIKŲ BAŽNYČIOS VARGONININKO PROFESIJA: TRADICIJŲ PASTOVUMAS IR KAITA	75
--	----

Krikščioniškoji pedagogika ir psichologija

<i>Birutė OBELENIENĖ, Gintarė GABŠEVIČIENĖ</i> . SUTUOKTINIŲ, DALYVAVUSIŲ PROGRAMOJE „SUTUOKTINIŲ SUSITIKIMAI“, KONFLIKTŲ SPRENDIMO POKYČIAI	89
<i>Inesė RATNIKAITĖ</i> . ŠEIMOS KAIP „NAMŲ BAŽNYČIOS“ UGDYMOŠI PRINCIPAI	103

Archyvai. Šaltiniai

<i>Gediminas JANKŪNAS</i> . MOKYMAS APIE ŠEIMĄ ARKIVYSKUPŲ MEČISLOVO REINIO TEOLOGIJOS MAGISTRO DARBE	127
---	-----

Recenzija

<i>Vytautas Steponas VAIČIŪNAS, Gediminas JANKŪNAS</i> . DR. ALDONOS VASILIAUSKIENĖS MONOGRAFIJOS „VASILIJAUS ZINKO STUDIJA „SESUO RAFAILA“: ISTORINIS BIOGRAFINIS KONTEKSTAS, MOKSLINIAI KOMENTARAI IR TEOLOGINĖ TERMINOLOGIJA“ RECENZIJĄ	139
--	-----

Kronikos

<i>Marijona BARKAUSKAITĖ</i> . KUN. DR. SAULIAUS STUMBROS MOKSLINIS DARBAS „KATALIKIŠKOJO RELIGINGUMO UGDYMAS ANKSTYVOJOJE JAUNYSTĖJE LIAUDIŠKOJO PAMALDUMO PRAKTIKOMIS“ – ĮNAŠAS Į EDUKOLOGIJĄ	143
<i>Arūnas PONIŠKAITIS</i> . ARKIVYSKUPAS MEČISLOVAS REINYS KAIP VILTIES ŽMOGUS	147
<i>Renata ŠERELYTĖ</i> . KUN. KĘSTUČIO A. TRIMAKO KNYGOS „MANO PASAULĖJAUTOS KELIONĖ“ PRISTATYMAS	150

Priedai	155
----------------------	-----

Eglė ŠEDUIKYTĖ-KORIENĖ

Lietuvos muzikos ir teatro akademija

Daugiaplanė Katalikų Bažnyčios vargonininko profesija: tradicijų pastovumas ir kaita

Straipsnyje siekiama apžvelgti profesinį bažnyčios vargonininko kelią Lietuvoje nuo XIX a. paskutinių dešimtmečių iki šių dienų, išryškinti socialinius veiksnius, lėmusius bažnyčios vargonininko profesijos raidą, išskirti tradicijų kintamumo ir pastovumo tendencijas, atskleisti profesijos daugiaplanį pobūdį. Multifunktionalumas būdingas daugumai muziko profesijų, bet tai ypač taikytina bažnyčios vargonininko profesijai. Šis straipsnis – kultūrinės plėtros projekto „Atlikėjo polifunktionalumas muzikiniuose, kultūriniuose ir socialiniuose procesuose“, finansuojamo Lietuvos mokslo tarybos (sutarties nr. MIP-095/2013), dalis.

The article aims to review the path of church organist from the last decades of the 19th century to date, to highlight social factors that have affected the evolution of the profession of organist, to distinguish trends of change and stability in education, and to reveal the multifunctional nature of this profession. The notion of multimodality (multidimensional, many-sided and cross-cutting) is characteristic of many musical professions. However, the profession of church organist has been especially notable for its multifaceted nature since the oldest of times. This article is part of the project “Performer’s Polyfunctionality in Musical, Cultural and Social Processes”, funded by a grant (No. MIP-095/2013) from the Research Council of Lithuania.

Įvadas

Tarpukario Lietuvoje (1918–1940 m.) nuolat keltas bažnyčios vargonininko socialinio statuso klausimas išliko aktualus ir šiomis dienomis. Kaip ir klausimai, susiję su Katalikų Bažnyčios požiūriu Lietuvoje į joje tarnaujančių pasauliečių veiklą – ar tai samdomo tarnautojo darbas, už kurį privaloma atlyginti (teikiant ir socialines garantijas), ar tarnystė, atliktina neskaičiuojant valandų ir nelaukiant materialinio atlygio. Vargonininko profesijos socialiniai veiksniai buvo ir yra tiesiogiai susiję su vargonininko profesine kompetencija. Atliekant šį tyrimą daug vertingos informacijos suteikė publikacijos ir įvairios žinutės apie įvairiapusę vargonininkų veiklą. Jos skelbtos XIX a. pabaigos – XX a. pirmosios pusės lenkiškuose ir lietuviškuose periodiniuose leidiniuose: „Muzyka kościelna“ (1883–1897), „Viltis“ (1899–1910, 1914), „Tėvynės sargas“ (1899), „Šaltinis“ (1907), „Vargonininkas“ (1909–1910, 1933), „Vargonininkų kalendorius“ (1913–1914), „Muzikos aidai“ (1926) ir kituose. Įvairias vargonų meno sritis tyrinėjo

žymūs Lietuvos muzikologai: Vytautas Landsbergis, Juozas Žilevičius, Algirdas Ambrazas, Ona Narbutienė, Jūratė Landsbergytė, Rimantas Gučas ir kiti. Bažnytinės muzikos sampratą (*musica sacra*), kurią labai svarbu įsisąmoninti bažnyčios vargonininkui, pastaruosius du dešimtmečius tyrinėja muzikologė, vargonininkė Danutė Kalavinskaitė. Dvaro muzikų, tarp kurių buvo nemažai vargonininkų, profesinio statuso klausimus kėlė menotyrininkė Laima Kiauleikytė, vargonininko padėtį socialinėje erdvėje analizavo sociologė Sonata Drupaitė. Šių dienų Lietuvos vargonininkų aktualijos atskleistos remiantis interviu ir anketine apklausa.

Tyrimo objektas – Katalikų Bažnyčios vargonininko daugiaplanės profesijos socialinė ir profesinė raida Lietuvoje nuo XIX a. paskutinių dešimtmečių iki šių dienų.

Tikslas – ištyrus istorinį bažnyčios vargonininko profesijos pagrindą ir ilgus amžius gyvuojančias tradicijas bei pagrįsdus šios profesijos daugialypį pobūdį, išryškinti socialinius veiksnius, turėjusius įtakos vargonininko profesinių gebėjimų formavimuisi.

Uždaviniai: apžvelgti vargonininko kelią nuo XIX a. paskutinių dešimtmečių iki šių dienų; nagrinėjant vargonininko profesijos raidą išskirti pastovumo bei kintamumo tendencijas ir bendrus dėsnius; nustatyti buvusius ir išryškinti esamus vargonininko profesijos prioritetus bei aktualijas; atskleisti, kaip keitėsi Katalikų Bažnyčios vargonininko vaidmuo Lietuvoje; apžvelgti vargonininko profesijos raidą Lietuvoje, įvertinti ją artimų šalių kultūrinį tradicijų kontekste.

Tyrimo metodai. Sisteminant istorinius faktus ir tyrinėjant XIX a. pabaigos – XX a. pirmosios pusės Lietuvos vargonų meną, kurio dalis yra bažnytinis vargonavimas, taikomas istorinis tyrimo metodas, pasitelkta archyvų ir Bažnyčios dokumentų analizė. Socialiniai procesai, lėmę vargonų meno bei vargonininko profesijos raidą, straipsnyje analizuojami sociokultūrinio požiūriu.

Remiantis anketinės apklausos ir interviu duomenimis, ištyrus dabartinę Lietuvos vargonininkų socialinę ir profesinę būklę, daroma prielaida, kad pagrindinė priežastis, kodėl trūksta motyvacijos rinktis vargonininko profesiją, yra neįtvirtintas socialinis ir su juo susijęs profesinis vargonininko statusas. Neišsprendus socialinio statuso klausimo, profesionalūs vargonininkai ir toliau nebus skatinami rinktis šią profesiją.

Socialinė bažnyčios vargonininko padėtis XIX a. pabaigoje – XX a. pirmojoje pusėje

Bažnyčios vargonininko profesija turi senas tradicijas Europoje, taip pat krikščioniškoje Lietuvoje (nuo 1387 m.). Vargonininko profesija apima ypač daug funkcijų. Vargonininkas – atlikėjas solistas, choro vadovas, dirigentas, vokalo specialistas, improvizuotojas, liturgikos žinovas, dažnai, trūkstant bažnytinio repertuaro, – ir kompozitorius. Daugelis garsiųjų kompozitorių profesinę karjerą pradėjo būtent vargonuodami bažnyčioje. Lietuvoje dirbę vargonininkai buvo ir pagrindiniai muzikos mokytojai: „Beliėka tada mums bažnyčia, mokytas vargonysta, mokytas būrelis su vargonų pritarimu.“¹ Organizavę muzikinį kultūrinį gyvenimą bei puoselėdami senąją lietuviškąją giedojimą

ir liaudies dainą, vargonininkai ugdė tautinę lietuvių savimone: „Geras ir mitras vargonysta, mokydamas dailaus bažnytinio giedojimo, daugybę jaunuomenės pamokina ir paprastų dainų, suderinęs balsus.“² Lietuvoje buvę pagrindiniais liaudies švietėjais, muzikos kultūros skleidėjais bei kultūrinio gyvenimo organizatoriais, be muzikavimo bažnyčiose, vargonininkai vesdavo lietuviškų tautiškų dainų vakarus: „tankiausiai tokių chorų vedėjais buvo vargonininkai.“³ Chorus taip pat daugiausia organizavo bažnyčių vargonininkai, jų nuopelnas buvo XIX–XX a. sandūros chorinis sąjūdis, išplitęs į dainų švenčių organizavimą regioniniu ar visos Lietuvos mastu, svarus jų indėlis, siekiant Lietuvos nepriklausomybės.

XIX a. pabaigoje bažnyčios vargonininko profesinės kompetencijos lėtą augimą daugiausia lėmė socialinė ir ekonominė padėtis. Vargonininkas turėjo pragyventi iš muzikos, tačiau greta pagrindinio darbo – vargonavimo Mišiose – privalėjo dirbti ir daug kitų darbų, tiesiogiai nesusijusių su muziko profesija. Mažosiose parapijose vargonininko materialinė padėtis išliko ypač sunki: „kai kurių stovis tikrai verksmingas <...>, jųjų medžiagiškas padėjimas kai kuriuose bažnytkaimiuose tikrai vergiškas.“⁴ Ten vargonininkai atlikdavo ir „kitas tarnybas: vežėjo, tarno, zakristijono ir kita...“⁵. Tyrinėjant XIX a. antrosios pusės – XX a. pradžios Lietuvos dvaro muziko (kuriuo dažnai buvo ir vargonininkas) profesinį statusą pastebėta, kad profesionalumu jis nesiskyrė nuo kitų Europos šalių muzikų, bet socialinė padėtis buvo nepavydėtina: jam tekdavo patirti žeminimus, kęsti nepriteklių, neretai ir skurdą – visa tai priminė viduramžių samdinių⁶. XX a. pirmajame dešimtmetyje vargonininkai jau pradėjo kelti reikalavimus dėl socialinių garantijų, nuolatinio atlyginimo bei rentos senatvėje, tačiau į retorinį klausimą, užduodamą vargonininkų vieni kitiems: „Ogi pas mus Lietuvoje ką vargonininkas turi?“, dar keletą dešimtmečių buvo atsakoma: „Ubago krepšį bei špitolninko vardą.“⁷

Vargonininkų muzikinius gebėjimus ne visada vertino jų darbdaviai klebonai, kai kur „vargonininku galėdavo pabūti ir zakristijonas, ir duobkasys...“⁸. Ne tik Lietuvoje, bet ir gretimose šalyse vargonininkas turėjo atlikti daug funkcijų. Tai rodo faktas, jog Varšuvoje 1888 m. įsteigus vargonininkų kursus mokyta ir bitininkystės, kad „vargonininkai turėtų iš ko prasimaitinti“⁹. Todėl netenka stebėtis, jog daugumą jų, ypač dirbusių mažesnėse parapijose, buvo menko muzikinio išsilavinimo: „nė vienas iš jų nėra nei valsčiaus mokyklos uostęs, vos tik moka rašyti (tik ne metrikas) ir lotyniškai skaityti <...>“¹⁰ Aktų knygų tvarkymas ir visa bažnyčios raštvedyba buvo svarbi tų laikų vargonininkų pareiga¹¹. Tad sugebėję susitvarkyti su šiuo darbu vargonininkai laikyti tinkamais savo tarnystei, nepaisant to, kaip jiems sekdavosi bažnyčios muziko pareigos.

Vargonininkai neturėjo valstybės dotacijų ar kitų nuolatinų šaltinių, jų atlyginimą sudarė procentai nuo klebonui užsakovų sumokėtos sumos. Vargonininkai buvo suinteresuoti atlikti ir zakristijono pareigas, nes tokiu atveju gaudavo didesnę procentą nuo jungtinių (*iura stolae*), laidotuvių, gedulinių pamaldų ar pašventinimų. Nustatyta, kad parapijose iki 3000 žmonių toks vargonininkas gaudavo 25 proc. (be zakristijono pareigų 20 proc.), per 3000 žmonių – 20 proc. (18 proc.). Už grojimą per skaitytines ar giedotines šv. Mišias šiokiadieniais turėjo teisę gauti 10 proc., bet ir ne mažiau kaip 30 grašių. Kitos pajamos susidarydavo iš kalėdojimo (komunikantus gaminant iš nuosavų miltų) ir raštinės pajamų, dalijantis jas pagal susitarimą su klebonu.

Toks darbo pobūdis, skatinęs vargonininką dirbti pašalinius, nieko bendra su muzika neturinčius darbus, neskaitino vargonininko ugdyti profesinius įgūdžius. Vargonininkams nebuvo keliami aukštesni profesiniai reikalavimai, taip pat nesuteikiamos sąlygos tobulintis. Todėl jiems dažnai tekdavo atsisakyti organizuojamų kursų arba kaip įmanoma juos trumpinti, nes nedaugelis galėjo ilgesniam laikui palikti tarnybą, ūkius ir pasišvęsti mokslui: „Po visuotinio susirinkimo prasidėjusiuose p. Naujaliao įrengtuose vargonininkams muzikos kursuose pasiliko klausyti 14 vargonininkų <...> kursai buvo sutrumpinti iki 8 dienų.“¹² Daugeliui teko apleisti vargonininkystę ir „<...> imtis darbuoties kitoje mokslo šakoje <...>“ ir „<...> mažne kožnas dairėsi kaip ir kur išsprūsti ant naudingesnių tarnysčių, kad ir ne vargonininko“¹³.

XIX a. pabaigoje iš dvaro muziko nebebuvo reikalaujama ankstesnio profesinio universalumo, atliekant sodininko, kirpėjo, amatininko, tarno, liokajaus, gubernierio darbus, tačiau kitų papildomų užsiėmimų netrūko. Puikiems Kretingos Tiškevičių kapelininkams tekdavo dailidės darbai, Raudondvario Tiškevičių muzikai talkindavo dvaro dailininkams bei architektui, rietaviškiai padėdavo ūkyje¹⁴. Vis dėlto dvaruose dirbę vargonininkai uždirbdavo daugiau nei bažnyčių vargonininkai. Rietave Juozui Kalvaičiui grafas Bogdanas Oginskis mokėjo palyginti nemažą atlyginimą: nuo 350 iki 540 rublių per metus, neskaitant atlygio už pamokas (7,50 rublių už kiekvieną mokinį per mėnesį)¹⁵. XX a. pradžioje vargonininko atlyginimas didžiosiose Lietuvos bažnyčiose buvo daug didesnis nei mažosiose parapijose. Juozas Naujalis, Kauno katedroje gaudamas 600 rublių per metus, turbūt buvo daugiausiai uždirbantis vargonininkas Lietuvoje. Tiek pat uždirbdavo Rokiškio dvaro mokyklos ir bažnyčios vargonininkas Rudolfas Liehmannas (600 sidabrinų rublių), tiesa, greta metinio atlyginimo dvaro mokyklos vadovui priklausė dar „įrengtas butas su apkūrenimu (10 sieksnių malkų), 33 svarai žvakių buto apšvietimui bei viena nuosava karvė, šeriama Rokiškio ekonomijos“¹⁶. Tačiau pareigos, kurias vargonininkas ir dvaro muzikos mokyklos vadovas turėjo atlikti už šį užmokestį – mokyti dainuoti (giedoti), groti instrumentais bei vargonuoti grafienės Marijos Pžezdzeckienės Rokiškio dvaro administracijos nurodytus asmenis; Rokiškio bažnyčioje vargonuoti visoms pamaldoms, kurias paskirs klebonas Stanislovas Šimkevičius; kiekvieną mėnesį atsiskaityti už mokinius; tvarkyti dvaro ir bažnyčios nototeką, prižiūrėti ir derinti instrumentus – viršijo tokį užmokestį. Be to, R. Liehmannas ne tik materialiai priklausė nuo grafienės. Net savo asmeninio gyvenimo klausimais, tokiais kaip jo jungtuvės ar vaikų krikštynos ar bet kuriuo kitu svarbesniu asmeninio gyvenimo klausimu, jis privalėjo gauti „valdovės“ sutikimą¹⁷. Tai išties labiau panėšėjo į samdinio darbą. Daugelyje dvarų, kaip ir bažnyčiose, finansinė muzikų padėtis buvo sunki, o išlikę XIX a. pabaigos – XX a. pradžios dvaro muziko būtį apibūdinantys archyvų dokumentų fragmentai liudija, kad muzikui neteikta jokių socialinių garantijų, o padėtis priklausė nuo dvarininko finansinių išteklių. „Rietavo Oginskių muzikams paskutiniaisiais orkestro gyvavimo metais teko skursti, vaikščioti apiplyšusiems, tarpusavyje dalintis vieną uniformą.“¹⁸ Socialinė dvaro muziko padėtis nepriklausė nuo jo profesionalumo ar meistriškumo. Jie buvo paklausūs, tad be konkurencijos migravo iš vienos kapelos į kitą. Puikų muzikų profesinį pasirengimą, išprusimą ir organizacinius sugebėjimus rodo jų sėkmingai susiklostę gyvenimai. Vienas tokių pavyzdžių,

kai Rietave dirbęs vargonininkas Antanas Pocius (1884–1953) Čikagoje įsteigė Lietuvių vargonininkų draugiją (1911), taip pat vadinamąją Beethoveno konservatoriją (1914) ir padėjo pamatus lietuvių išėivijos muzikos sąjūdžiui¹⁹.

Tačiau ir gretimosė šalyse vargonininko padėtis buvo nepavydėtina. Čekijoje R. Liehmano tėvas, garsus kompozitorius, pedagogas, Zlonicų bažnyčios vargonininkas ir kapelmeisteris neslėpė, kad savo gyvenimo pabaigoje labai vargo. Dirbdamas Zlonicų mokykloje gaudavo menką atlyginimą – 350 auksinų per metus, jautė didelę nepasitenkinimą provincijos kantoriaus padėtimi, dažnai kartodavo posakį „Senas muzikas – senas elgeta“²⁰. Gausybė pašalinių pareigų, kurias privalėjo vykdyti Lietuvos bažnyčių vargonininkai už neadekvačius atlyginimus, patvirtina vargonininko profesijos statuso neapibrėžtumą.

Kitose šalyse vargonininkų atlyginimai buvo kiek geresni, bet pareigos alinančios, daugialypės ir ypač didžiosiose miestų bažnyčiose – labai atsakingos. Pavyzdžiui, Varšuvos Šv. Jono arkikatedros vargonininkas Piotras Maszyńskis apie 1913 m. gaudavo 3000 rublių per metus. J. Žilevičius yra paminėjęs, kad Česlovas Sasnauskas turėjęs geriausiai mokamą vargonininko vietą visoje Rusijoje. Č. Sasnauskas Peterburgo Šv. Kotrynos bažnyčioje darbo pradžioje gaudavo 1500 rublių per metus (vėliau dar 300 rublių daugiau), tačiau turėjo vargonuoti visais šventadieniais ir šiokiadieniais, repetuoti su choru neskaičiuodamas viršvalandžių, vykdyti visus kunigų nurodymus dėl repertuaro, be to, mokyti Šv. Kotrynos mokyklos auklėtinius po tris kartus per savaitę. Jam nebuvo skirtas butas, nemokama už papildomus ir nenumatytus iškvietimus į vestuvių ir kitas iškilmingas pamaldas. Į nuolatinės pareigas įėjo natų rašymas, rūpinimasis jų perrašymu ir kitais chorui būtiniais dalykais.²¹

Pamažu pačių vargonininkų organizuotas sąjūdis skatino Bažnyčios valdžią sudaryti sąlygas vargonininkams mokytis, o vargonininkai buvo motyvuojami gilinti profesines žinias: XIX–XX a. sandūroje pradėta vykdyti cecilietiškoji reforma iš esmės keitė požiūrį į bažnyčioje skambėjusią muziką. Nuolat organizuojamuose (nuo 1908-ųjų – Šv. Grigaliaus draugijos, nuo 1924-ųjų – Šv. Cecilijos draugijos) vargonininkų kursuose vargonininkai sėmėsi profesinių žinių, keitėsi jų pačių požiūris į profesiją. Jau XX a. pirmojo dešimtmečio pabaigoje spaudoje dažnai buvo rašoma, kad bažnyčios vargonininkas „privalo būti žmogus aukštesnio išsilavinimo <...> kad savo mokslu, savo žiniomis galėtų žmonių minioms patarnauti kaip patarėjas, vadovas, mokytojas, žodžiu, idant savo aukštesniu mokslu atneštų naudą savo visuomenei. <...> Vargonininkas turi būti ir kompozitorius, nes kitoniškai jo moduliacijos žmones gąsdins“²².

XX a. trečiajame dešimtmetyje nustatyti griežtesni reikalavimai vargonininko vietai užimti. Vargonininkas privalėjo būti raštingas: „taisyklingai lenkiškai rašyti, gražiai lotyniškai skaityti, skaityti rubrycelę, žinoti išdėstymą brevijoriaus, mišiolo, šv. Mišių tvarką, taip pat *Aušros*, *Mišparų*, *Officium Defunctorum* (Gedulinių mišių), liturginių apeigų tvarką <...> pasiruošimo atžvilgiu iš vargonininko reikalaujama vargonininkų mokyklos arba konservatorijos vargonų skyriaus pažymėjimas su išsemiančiu žinojimu harmonijos, gregorijoniško choralo ir sugebėjimo diriguoti ir mokyti chorą.“²³

Šv. Cecilijos draugijos Vargonininkų ir muzikų sekcija, tarpininkavusi ieškant darbo vietų, reikalavo iš bažnyčių vargonininkų bent IV (žemiausiojo) laipsnio cenzo

liudijimo²⁴. Į vargonininko pareigas vis dar įėjo metrikų knygų, visos parapijos raštinės tvarkymas ir archyvo saugojimas. Be išvardytų kvalifikacijų bei sugebėjimų vargonininkas negalėjo būti priimtas dirbti, o anksčiau priimtieji privalėjo įsigyti atitinkamus pažymėjimus. Tačiau būta ir išimčių: jei bažnyčios vargonininkas buvo vyresnis nei 36 metų, buvo praktikuojantis katalikas ir pavyzdingai gyveno, galėjo būti atleistas nuo egzaminų. Kadangi į šią kategoriją pakliuvo didžioji dalis Lietuvos vargonininkų, profesionalumas į vargonavimą bažnyčiose skverbėsi labai pamažu. Tuo labiau kad atleidimą iš pareigų galėjo nulemti tik krikščioniškųjų pareigų nevykdymas, bet ne profesinės vargonininko kompetencijos trūkumas: „Vargonininkas nėra vien muzikas, jis yra ir bažnytinės liturgijos vykdytojas <...> mat koncertuose ar operoje į užkulsius nežvelgiama, tuo tarpu bažnyčiai svarbu vargonininko <...> realusis, iki sielos gelmių tyras gyvenimas.“²⁵

Vargonininkams nuolat reikalaujant, iš lėto gerintos jų gyvenimo ir darbo sąlygos. 1931 m. vykusiame Vyskupų suvažiavime Vilniuje nuspręsta vargonininkui skirti butą, žemės (jei bažnyčia turėjo daugiau nei 5 hektarus) „bulvėms ir daržovėms sodinti <...> miltus ir malkas ostijoms ir komunikantams kepti“²⁶. Bažnyčiai ėmus gerinti vargonininkų materialinį būvį, atsirado galimybė vis daugiau laiko skirti profesijai. Tačiau profesiniai reikalavimai vargonininkams iki XX a. vidurio beveik nepakito, reikalaujant iš jų „mažiau gero vargonavimo, negu gero balso ar sumanaus chorų organizavimo“²⁷. Vienas svarbesnių Bažnyčios valdžios keliamų kriterijų vargonininkui, nuolat susiduriančiam su parapijos žmonėmis, buvo komunikabilumas, iškalbingumas bei organizaciniai gebėjimai.

Tai, kad bažnyčios muzikas neturėjo profesinio bei socialinio statuso ir absoliučiai priklausė nuo darbdavio, dažniausiai nesuinteresuoto, kad vargonininkas gilintų muzikines žinias, toliau riboja vargonininkų galimybes mokytis. Net ir 1931 m. Vyskupų suvažiavime priimtuose nuostatuose dėl vargonininko statuso buvo pabrėžiama, jog vargonininkas visų pirma privalo gerbti tiesioginį viršininką, bažnyčios tvarkytoją ir užtarėją – kleboną, būti klusnus bei nuolankus jo nurodymams, taip pat paklusnus arkivyskupijos valdžiai. Nors teigta, kad vargonininkas tarnauja ne klebonui, bet parapijai, tačiau vargonininko profesinė ir materialinė būklė bei pašalpa senatvėje visiškai priklausė nuo klebono dosnumo ir neturtingų bei menkai išsilavinusių parapijiečių surenkamų aukų.

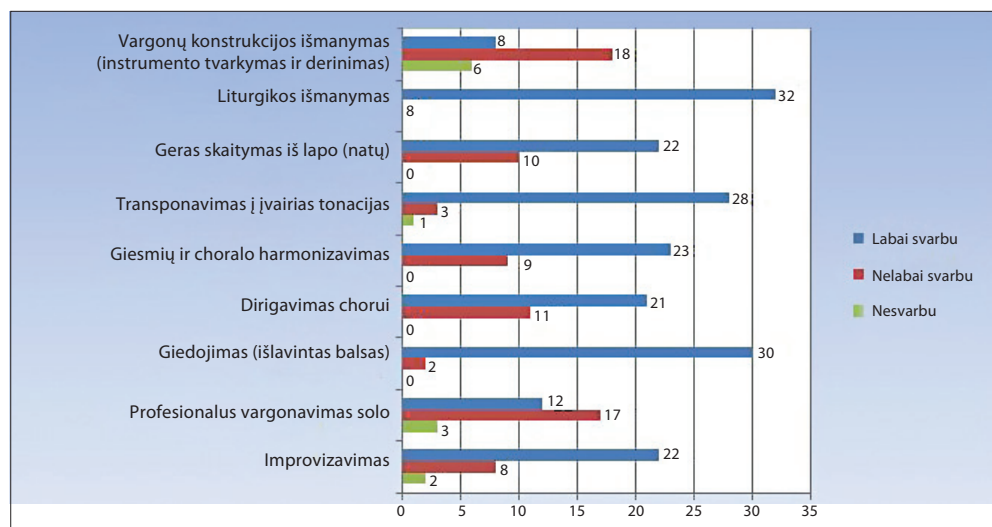
Tradicijų tęstinumas: socialinio statuso ir profesinės vargonininko kompetencijos aktualijos

Praėjus šimtmečiui nuo XX a. pirmaisiais dešimtmečiais vargonininkų organizuoto sąjūdžio Lietuvoje, kalbant apie vargonininko profesiją išliko tos pačios aktualijos. Pagrindinė problema – socialinio ir su juo susijusio profesinio vargonininko statuso klausimas, kuris neišspręstas nei nepriklausomoje tarpukario Lietuvoje, nei Atgimimo laikotarpiu, prasidėjusiu 1990 metais. Po sovietinės okupacijos penkiasdešimtmečio Lietuvai atgavus nepriklausomybę Katalikų Bažnyčia taip ir liko nevalstybinė institucija Lietuvoje, neteikianti socialinių garantijų savo tarnautojams. Nors dabar vargonininkas

gali oficialiai įsidarbinti ir turėti socialinį draudimą, tačiau realus atlyginimas lieka toks mažas, kad vargonininkas, kaip ir prieš šimtmetį, priverstas dirbti dar keletą darbų, kad pragyventų ir gautų padoresnę rentą senatvėje. „Arkikatedroje mes esame keturi vargonininkai, susumavus visų atlyginimus išeitų normali alga, bet vienam dirbti tokį darbą yra neįmanoma, reikia groti rytais ir vakarais šiokiadieniais, o šeštadieniais ir sekmadieniais ištisą dieną. Dalinamės darbais, dalinamės ir pinigais.“²⁸

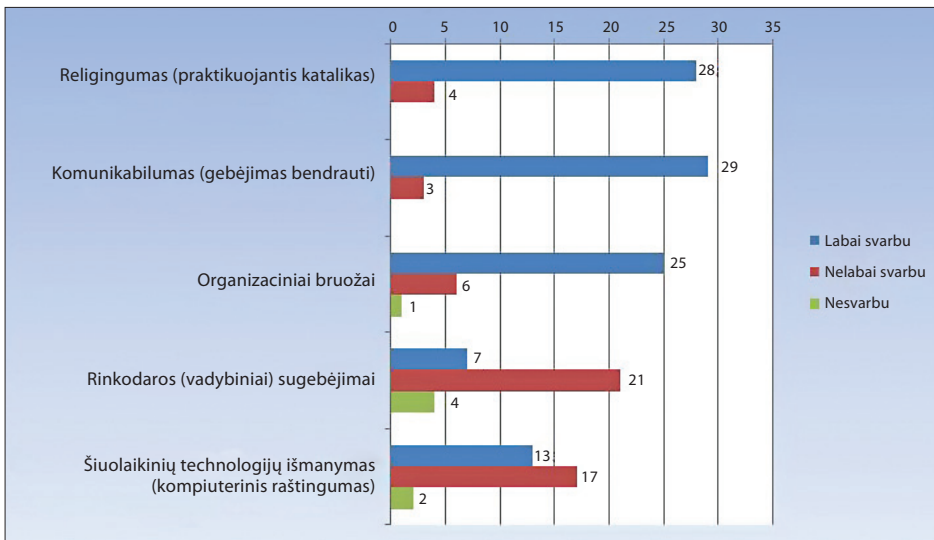
Iki šių dienų neįtvirtintas profesinis ir socialinis bažnyčios vargonininko statusas neskatina rinktis šios profesijos. Tiek tarpukario Lietuvoje, tiek ir dabar bažnyčios vargonininkas turi būti išsiugdęs daug muzikinių ir kitokių gebėjimų. Bažnyčios vargonininkas privalo išmanyti liturgiką, profesionaliai vargonuoti solo, improvizuoti giesmių ir choralo temomis, būti išlavinto balso, sugebėti vadovauti chorui, akompanuoti, harmonizuoti giesmes, gerai skaityti iš lapo, transponuoti ir išmanyti vargonų konstrukciją, jų veikimo subtilybes.

Siekiant išsiaiškinti šių dienų bažnyčios vargonininko išsilavinimą, jo asmeninius ir profesinius gebėjimus, kompetencijų svarbą, buvo apklausta 40 vargonininkų iš įvairių parapijų: Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių, Salako, Širvintų, Utenos, Zarasų, Kaišiadorių, Kauno, Kėdainių, Ignalinos rajono, Vilniaus miesto ir rajono (apklausa vykdyta 2014 m. vasario–kovo mėn.). Apibendrinus apklausos, kurioje dalyvavo daugiausia mažesniųjų parapijų vargonininkai (net 88 proc.) ir tik 12 proc. vargonininkų, dirbančių vyskupijų katedrose, rezultatus matyti, kad patys vargonininkai pirmenybę teikia liturgikos išmanymui, giedojimui, gebėjimui transponuoti ir harmonizuoti giesmes. Anot jų, svarbu gebėti improvizuoti, gerai skaityti natas ir sugebėti vadovauti chorui. Apklausa parodė, jog mažesnėse parapijose, priešingai nei vyskupijų katedrose, nėra toks svarbus bažnyčios vargonininko, kaip vargonų solisto, pasirengimas (1 pav.).



1 pav. Bažnyčios vargonininko profesiniai gebėjimai

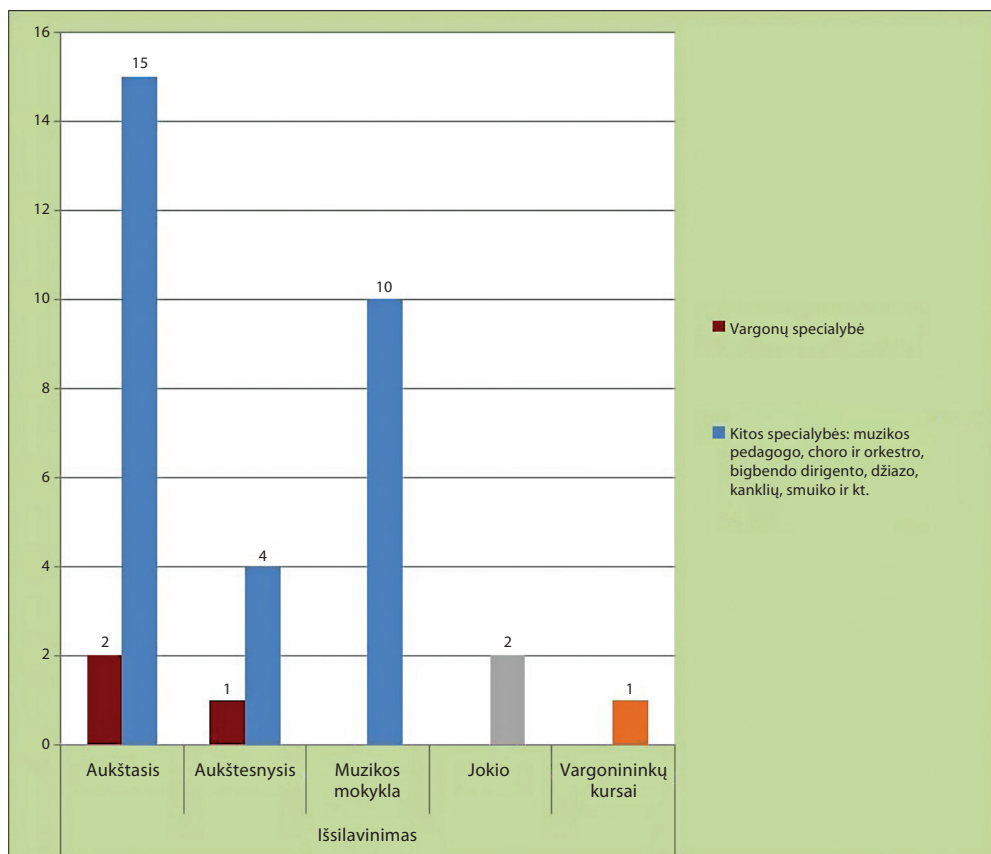
Dirbant bažnyčioje svarbus ne tik vargonininko muzikinis pasirengimas, bet ir asmeninės savybės. Kaip tarpukario Lietuvoje, taip ir dabar itin vertinamas vargonininko gebėjimas bendrauti su parapijos žmonėmis (komunikabilumas), religingumas bei organizaciniai bruožai. Nors vadybiniams vargonininko sugebėjimams teikiama mažai reikšmės, tačiau šiais laikais tai tampa privalumu. Skatintinas ir vargonininko kompiuterinis raštingumas, gerokai palengvinantis ir paspartinantis pasiruošiamuosius darbus perrašant ir dauginant natas, aranžuojant muzikos kūrinius ir komunikuojant su Bažnyčios bendruomene (2 pav.).



2 pav. Vargonininko asmeninės savybės ir gebėjimai

Baigę vargonų studijas Lietuvos ir kitų Europos šalių aukštosiose muzikos ir sakralinės muzikos mokyklose, profesionalūs muzikai, įgiję visus bažnyčios vargonininkui reikiamus gebėjimus, mieliau renkasi muzikos mokytojo darbą mokykloje ar kitą socialines garantijas teikiančią darbo vietą. Šį faktą patvirtina apklausos duomenys, liudijantys, kad tik keletas aukštąjį ir aukštesnįjį išsilavinimą įgijusių bažnyčios muzikų yra baigę vargonų studijas ar bent jau lankę vargonininkų kursus. Dauguma muzikų, bažnyčioje atliekančių vargonininko pareigas, įgiję kitas, dažnai mažai ką bendra su darbu bažnyčioje turinčias specialybes: muzikos pedagogo, choro ir orkestro (netgi bigbendo) dirigento, kanklių, smuiko, džiazo specialybių ir kt. (3 pav.).

Nenuostabu, jog vargonavimas bažnyčioje tiek anksčiau, tiek ir dabar dažnai laikomas antraeiliu, papildomu uždarbiu. „Šiais laikais nerasciau vargonininko, kuris greta savo darbo bažnyčioje nedirbtų dar keletu darbų. Viena vertus, Bažnyčiai yra sunku mokėti vargonininkui tokią algą, kad jis galėtų pragyventi ir išlaikyti šeimą. Kita vertus, Bažnyčia daug praranda, kad vargonininkas priverstas dirbti kitus, dažniausiai muzikos mokytojo ar saviveiklinių būrelių vadovo, o dažnai ir su muzika nesusijusius darbus.



3 pav. Bažnyčios vargonininko profesinis išsilavinimas ir specialybė

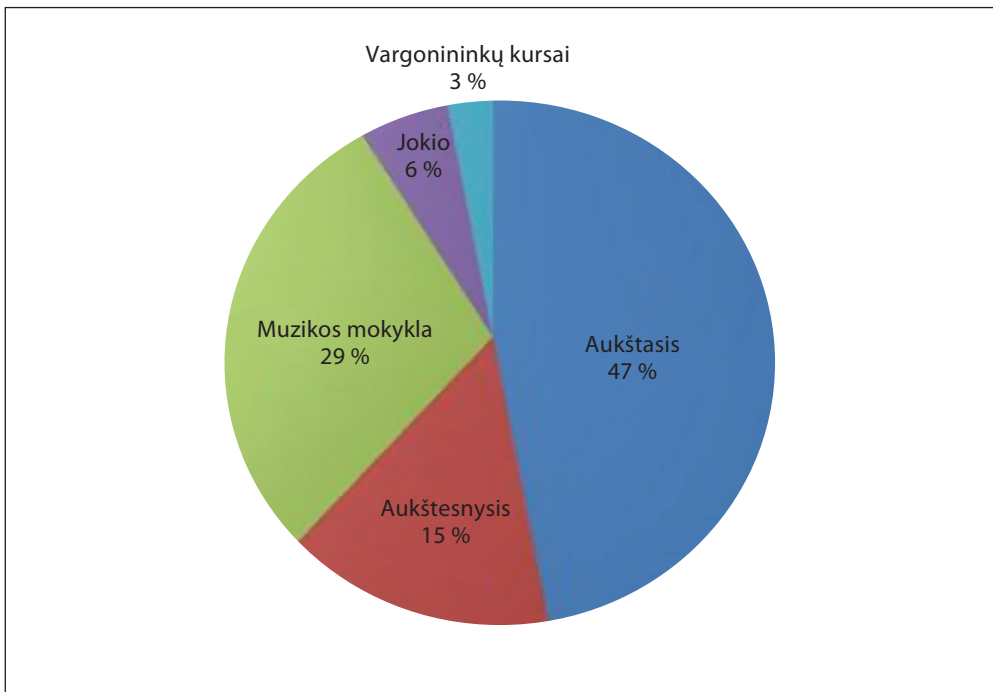
Tuomet jis negali skirti pakankamai laiko bažnyčiai ir savo – vargonininko profesijai.²⁹ Bažnyčios vargonininkų manymu, į darbo valandų apskaitą turėtų būti įtrauktas laikas, skirtas pasiruošti apeigoms, tai yra asmeninis ruošimasis, repertuaro parinkimas ir taikymas individualiems kolektyvams, aranžuotčių rašymas, natų parengimas, repeti-cijos. Taip pat turėtų būti numatyta bent viena laisva diena per savaitę bei kasmetinės atostogos.

Dalis apklaustųjų vargonininkų sako atliekantys misiją Bažnyčiai, už kurią nereikalauja ir negauna atlyginimo. Nors muzikinės paslaugos Bažnyčiai neapmokestinamos, tačiau be valstybės dotacijų, vien iš tikinčiųjų aukų išsilaikantčiai Bažnyčiai sunku mokėti atlyginimus jai talkinantiesiems asmenims. Todėl čia dažnai ateinama dirbti savanorystės pagrindu. „Vargonininko profesija labiau panaši į misiją, taip pat ir choristų, kurie už tai negauna jokio atlyginimo, ateina ir gieda iš idėjos.“³⁰

Kaip ir anksčiau, taip ir dabar didžiausi profesiniai reikalavimai keliami vyskupijų katedrų vargonininkams, o kitose miestų, net ir sostinės bažnyčiose muzikavimo lygis labai įvairus. Jis, kaip ir anksčiau, tebeprisklaido nuo kunigo keliamų reikalavimų,

parapijos poreikių ir, žinoma, paties vargonininko profesinių ambicijų. „Atgavus Nepriklausomybę, Lietuvos bažnyčiose mačiau dvi muzikantų rūšis: daugmaž savamokslis bažnyčios vargonininkus (daug ką perėmusius „iš klausos“ ar susiklosčiusių vietinių įpročių) ir profesionalus, kurie puikiai moka atlikti kūrinis ir skaityti iš lapo, bet nieko daugiau (t. y. neišmano liturgikos).“³¹ Taip pat išliko atskirtis tarp miesto ir kaimo bažnyčių. „Provincijoje (kaimuose) apskritai trūksta profesionalių muzikų, ką jau kalbėt apie profesionalius vargonininkus.“³²

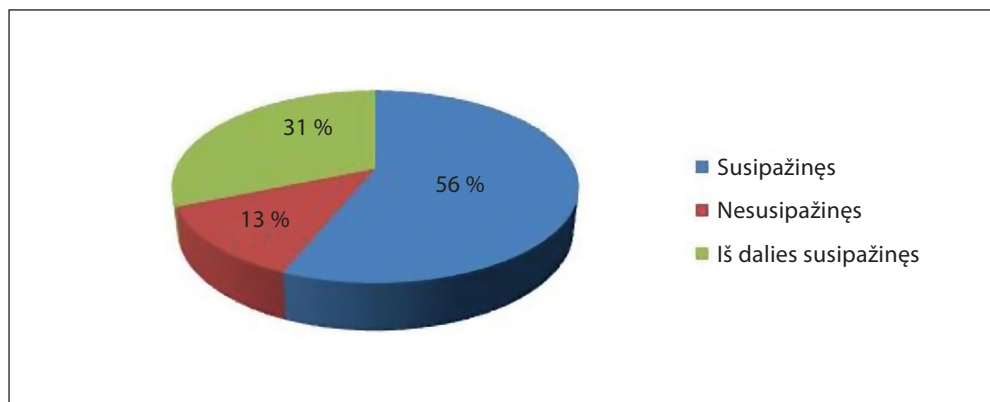
Apklausus vargonininkus paaiškėjo, kad aukštąjį ir aukštesnįjį išsilavinimą yra įgiję mažiau nei pusė jų, o daugumai, kad susitvarkytų su vargonininko pareigomis, pakanka būti baigus kurią nors specialybę muzikos mokykloje. Pasitaiko ir tokių atvejų, kai vargonininkas neturi jokio muzikinio išsilavinimo (4 pav.).



4 pav. Bažnyčios vargonininko muzikinis išsilavinimas

Situacija nuo tarpukario laikų nepasikeitė. Bažnyčios vargonininku gali dirbti bet kuris asmuo, bent kiek prasilavinęs muzikoje. Todėl ir šiomis dienomis, dalyvaujant kai kurių parapijų liturgijoje, kurią papildoma muzika, vis dar galima pritaikyti XX a. pradžioje pamėgtą posakį apie profesinę vargonininkų kvalifikaciją, vadinant ją „evangeliškuoju“ vargonavimu, „<...> kai dešinė ranka nežino, ką daro kairė“³³. Beje, ne tik dvasininkai turi rūpintis Bažnyčioje skambančia muzika ir imtis už tai atsakomybės, bet ir patys vargonininkai turėtų aktyviau domėtis dokumentais, reglamentuojančiais bažnytinę muziką. Nemaža dalis Bažnyčioje dirbančių vargonininkų yra tik iš dalies

arba visai nesusipažinę su po Vatikano II Susirinkimo išleistais bažnytinės muzikos dokumentais. Patyrinėjus šiuos dokumentus aiškėja, kad Lietuvoje jie ne visada teisingai interpretuojami, nukrypstanta nuo sakralinės muzikos, kuri turėtų skambėti Bažnyčioje, esmės (5 pav.).



5 pav. Vargonininko informuotumas dėl po Vatikano II Susirinkimo išleistų bažnytinės muzikos dokumentų

Kaip anksčiau, taip ir dabar tiek didmiesčiuose, tiek provincijoje yra ir puikių profesionalių bažnyčios vargonininkų. Šiose parapijose klesti ne tik bendras muzikinis, bet ir kultūrinis miestelio bendruomenės lygis. Į Bažnyčios gyvenimą įtraukiama šviesuomenė, suburiami muzikalių vaikų, jaunimo bei mokytojų chorai. Vargonininkas čia atlieka per amžius susiklosčiusią daugiaplanę bažnyčios muziko ir kultūrininko misiją.

Išvados

Multifunkcionalumas būdingas daugeliui muziko profesijų (choro vadovo, orkestro koncertmeisterio, akompaniatoriaus, dirigento, kompozitoriaus ir kitų), bet tai ypač taikytina vargonininko profesijai.

XIX a. pabaigoje – XX a. pirmojoje pusėje bažnyčios vargonininko profesinės kompetencijos lėtą augimą daugiausia lėmė socialinė ir ekonominė padėtis. Kad galėtų pragyventi, vargonininkai privalėdavo atlikti daug kitų darbų, tiesiogiai nesusijusių su profesija.

Be krikščioniškų pareigų vykdymo, vienas svarbesnių Bažnyčios hierarchų keliamų kriterijų vargonininkui, nuolat susiduriančiam su parapijos žmonėmis, buvo komunikabilumas ir organizaciniai gebėjimai. Į muzikinius vargonininko gebėjimus dažnai nekreipta daug dėmesio.

Pamažu pačių vargonininkų organizuotas sąjūdis skatino Bažnyčios valdžią gerinti vargonininko darbo sąlygas bei sudaryti galimybes gilinti profesines žinias. Tačiau iki pat XX a. vidurio vargonininkams nebuvo suteiktas socialinis statusas ir socialinės garantijos.

Bažnyčios vargonininko daugiaplanės profesijos pobūdis nuo XX a. pradžios iki šių dienų iš esmės nepasikeitė. Liko neišspręsti esminiai, tarpusavyje susiję socialinio statuso ir profesinės vargonininko kompetencijos klausimai.

Neišspręsdus socialinių klausimų neatsiras ir profesinis bei motyvacinis veiksnys, kuris šią profesiją skatintų rinktis profesionalius muzikus, baigusius vargonų studijas aukštesiose mokyklose. Išspręsdus socialinio bažnyčios vargonininko statuso klausimą, būtų galima kelti profesinius reikalavimus bažnyčios muzikai, skatinti profesinę konkurenciją bei profesionalių vargonininkų motyvaciją rinktis bažnyčios vargonininko profesiją.

Vargonininko misija turėtų būti orientuota ne į ekumeninius bendruomenės poreikius, bet į profesionaliosios bažnytinės muzikos puoselėjimą, per kurią būtų ugdoma bendrystė Katalikų Bažnyčioje. Tada vargonininkas galėtų atlikti tikrąją savo misiją – propaguoti bažnyčios erdvėje profesionalią muzikinę-dvasinę kultūrą ir skleisti ją visuomenėje, kuri susiburia Katalikų Bažnyčioje.

NUORODOS

- ¹ *Karbonarijus*. Mikolas Raczas // Tėvynės sargas. 1899. Nr. 12. P. 44.
- ² Ten pat.
- ³ *Vargonininkas Trumpaplaukis*. Vargonininkų reikalai // Šaltinis. 1907. Nr. 24. P. 374.
- ⁴ *Garalevičius J.* Vargonininkai-mokytojai // Šaltinis. 1907. Nr. 32. P. 497.
- ⁵ Ten pat.
- ⁶ *Kiauleikytė L.* Konvencijų spąstuose: XIX a. antros pusės – XX a. pradžios Lietuvos dvaro muziko profesinis statusas // Dvaras modernėjančioje Lietuvoje. XIX a. antra pusė – XX a. pirma pusė. Vilnius: E. Karpavičiaus leidykla. 2005. P. 35.
- ⁷ *Vargonininkas Trumpaplaukis* // Ten pat. P. 374.
- ⁸ *Landsbergis V.* Vargonininkų gadynė // Pergalė. 1976. Nr. 9. P. 160.
- ⁹ *Kursa organistów* // Muzyka Kościelna. 1888. Nr. 8. P. 60–61.
- ¹⁰ *Gregorianus*. Tiesa apie mūsų vargonininkus // Viltis. 1914. Nr. 141. P. 2.
- ¹¹ *Landsbergis V.* Česlovo Sasnausko gyvenimas ir darbai. Vilnius: Vaga. 1980. P. 12.
- ¹² Visuotinis vargonininkų draugijos susirinkimas // Vargonininkas. 1909. Nr. 9. P. 2.
- ¹³ *Senis Vargonininkas*. Norint pakelti bažnytinę muziką reikalinga pakelti ir apmokėjimas // Vargonininkas. 1909. Nr. 9. P. 7–8.
- ¹⁴ *Kiauleikytė*. Ten pat. P. 44.
- ¹⁵ *Vitkienė D.* Gabiam muzikai teko gyventi provincijoje (Vargonininko-pianisto J. Kalvaičio 100-osioms mirties metinėms) // Žemaitis. 2000 m. gegužės 2 d. P. 4.
- ¹⁶ Čekų muzikas, pedagogas, vargonininkas Rudolfas Lymanas / sud. S. Juškieienė. Rokiškis: Mažoji poligrafija. 2004. P. 86–87.
- ¹⁷ Ten pat. P. 87–88.
- ¹⁸ *Kiauleikytė*. Ten pat. P. 44.
- ¹⁹ Ten pat. P. 38–41.
- ²⁰ *Jurkštas V. P.* Rudolfo Liehmano biografijos bruožai // Muzika. 1984. D. 4. P. 97.
- ²¹ *Landsbergis*. Česlovo Sasnausko gyvenimas ir darbai. Ten pat. P. 28–30, 182.
- ²² Koksai privalo būti vargonininkas (iš JAV einančio laikraščio „Organista“) // Vargonininkas. 1909. Nr. 10–12. P. 1.
- ²³ Vilniaus sinodas // Vargonininkas. 1933. Nr. 2. P. 10–11.

- ²⁴ *Marcinkevičius P.* Vargonininkų ir muzikų sekcija // Muzikos aidai. 1926. Nr. 3–6. P. 56–58.
- ²⁵ Ten pat.
- ²⁶ Vilniaus sinodas // Ten pat. P. 11.
- ²⁷ *Karosas J.* Vargonininko reikšmė mūsų kultūriniam gyvenimui // Vargonininkas. 1933. Nr. 2. P. 3.
- ²⁸ Iš straipsnio autorės pokalbio su Vilniaus arkikatedros bazilikos vargonininku Bernardu Vasiliausku. 2013 12 06.
- ²⁹ Ten pat.
- ³⁰ Ten pat.
- ³¹ Iš straipsnio autorės pokalbio su vargonininke, muzikologe, LMTA doc. dr. Danute Kalavinskaite. 2014 02 11.
- ³² Ten pat.
- ³³ *Landsbergis.* Vargonininkų gadyne // Ten pat. P. 156–157.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. Čekų muzikas, pedagogas, vargonininkas Rudolfas Lymanas / sud. S. Juškienė. Rokiškis: Mažoji poligrafija. 2004.
2. *Garalevičius J.* Vargonininkai-mokytojai // Šaltinis. 1907. Nr. 32. P. 497–498.
3. *Gregorianus.* Tiesa apie mūsų vargonininkus // Viltis. 1914. Nr. 141. P. 2.
4. *Jurkštas V. P.* Rudolfo Liehmano biografijos bruožai // Muzika. 1984. D. 4. P. 97.
5. *Karbonarijus.* Mikolas Raczas // Tėvynės sargas. 1899. Nr. 12. P. 41–48.
6. *Karosas J.* Vargonininko reikšmė mūsų kultūriniam gyvenimui // Vargonininkas. 1933. Nr. 2. P. 3–5.
7. *Kiauleikytė L.* Konvencijų spąstuose: XIX a. antros pusės – XX a. pradžios Lietuvos dvaro muziko profesinis statusas // Dvaras modernėjančioje Lietuvoje. XIX a. antra pusė – XX a. pirma pusė. Vilnius: E. Karpavičiaus leidykla. 2005.
8. Koksai privalo būti vargonininkas (iš JAV einančio laikraščio „Organista“) // Vargonininkas. 1909. Nr. 10–12. P. 1.
9. Kursa organistów // Muzyka Kościelna. 1888. Nr. 8. P. 60–61.
10. *Landsbergis V.* Česlovo Sasnausko gyvenimas ir darbai. Vilnius: Vaga. 1980.
11. *Landsbergis V.* Vargonininkų gadyne // Pergalė. 1976. Nr. 9. P. 152–163.
12. *Marcinkevičius P.* Vargonininkų ir muzikų sekcija // Muzikos aidai. 1926. Nr. 3–6. P. 56–58.
13. *Senis Vargonininkas.* Norint pakelti bažnytinę muziką reikalinga pakelti ir apmokėjimas // Vargonininkas. 1909. Nr. 9. P. 7–8.
14. Straipsnio autorės pokalbis su vargonininke, muzikologe, LMTA doc. dr. Danute Kalavinskaite. 2014 02 11.
15. Straipsnio autorės pokalbis su Vilniaus arkikatedros bazilikos vargonininku Bernardu Vasiliausku. 2013 12 06.
16. *Vargonininkas Trumpaplaukis.* Vargonininkų reikalai // Šaltinis. 1907. Nr. 24. P. 374–375.
17. Vilniaus sinodas // Vargonininkas. 1933. Nr. 2. P. 10–11.
18. Visuotinis vargonininkų draugijos susirinkimas // Vargonininkas. 1909. Nr. 9. P. 2.
19. *Vitkienė D.* Gabiam muzikui teko gyventi provincijoje (Vargonininko-pianisto J. Kalvaičio 100-osioms mirties metinėms) // Žemaitis. 2000 m. gegužės 2 d. P. 4.

Eglė ŠEDUIKYTĖ-KORIENĖ

MULTIFUNCTIONAL PROFESSION OF A CATHOLIC CHURCH ORGANIST: THE CONSTANCY AND CHANGE OF THE TRADITIONS

S u m m a r y

The profession of organist is one of the most deeply rooted musical professions in the history of Europe, as well as Christian Lithuania (since 1387). The profession of church organist encompasses a particularly wide spectrum of activity. The church organist is a performer, a teacher, a choir leader, a conductor, a vocal specialist, an improviser, an expert of liturgics, and also rather commonly a composer. Many renowned composers used to play the organ at church at the beginning of their professional careers. In the late 19th century and the first decades of the 20th century organists in Lithuania were pioneers of music culture, educators of the public and organisers of cultural life. The organists who worked in Lithuania were the primary teachers of music, and in their role as teachers at congregational schools many used to teach not only music, but also foreign languages. Organists were developing national awareness in Lithuanian people by promoting old Lithuanian chanting and folk songs. They started a choir movement, which later developed into Lithuania-wide song festivals and played a vital role in the struggle for the independence of Lithuania.

In the late 19th century and in the first half of the 20th century the socio-economic status was one of important aspects behind the slow growth of professional competence of church organist. Organists had to make their living from music, but besides their main job, i.e. playing the organ at Mass, they were involved in a number of other tasks without direct relation to the musician's profession. Organists in small parishes found themselves in an extremely difficult financial situation.

The non-existence of professional and social status of a church musician and absolute dependency on the employer, who usually had no interest in developing musical knowledge of an organist, continued to limit learning opportunities for organists. Professional and financial situation of organists and benefits at old age were totally dependent on priest's generosity and on donations collected from penniless and poorly educated parishioners.

Little by little, growing professional awareness of organists themselves, which developed into a universal movement, was shaping a more demanding approach of Lithuanian society towards the music being played at church and affected the factors that encouraged Church management to facilitate learning for organists and organists to develop their professional knowledge. In the first decade of the 20th century organists already started claiming social benefits, permanent pay and annuity at old age.

Started by Juozas Naujalis in the middle of the 20th century, the professional movement of organists, without a doubt, strongly affected professional advancement of church music, as well as the overall standard of music performance. However, it was not professionalism but rather the qualities of sociability and eloquence along with organisational abilities that Church management primarily viewed as important criteria for an organist.

The nature of the multifaceted profession of church organist has undergone no material change since the early 20th century to date. Essential and directly interrelated issues of social status and professional competence of organists remain unresolved. Professional status of organists is conditioned by social factors. Addressing the issue of social status of church organists could enable defining professional requirements for church musician and encouraging organists to choose this profession. Organist's mission should be focused not on the ecumenical needs of the community but on professional church music as a tool to develop collectivity within the Catholic Church. The profession of church organist would then return to its genuine mission of promoting professional musical and spiritual culture within the Church domain and spreading it to the general public of the Lithuanian Catholic Church.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: bažnyčios vargonininkas, daugiaplaniškumas, socialinis statusas, profesinė kompetencija, vargonininko misija.

KEY WORDS: church organist, multifunctionality, social status, professional competence, mission of organist.

Eglė ŠEDUIKYTĖ-KORIENĖ – menotyros mokslų daktarė, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos lektorė. Gedimino pr. 42, 01110 Vilnius. Mob. tel. +370 687 59 362. El. paštas egle.korys@gmail.com.

Eglė ŠEDUIKYTĖ-KORIENĖ – PhD, Lithuanian Academy of Music and Theatre, lecturer. Gedimino pr. 42, 01110 Vilnius. Mob. tel. +370 687 59 362. E-mail: egle.korys@gmail.com.